

Gabriel, Jiří

[Fischer, Josef Ludvík. *Listy o druhých a o sobě*]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická. 2006, vol. 55, iss. B53, pp. 110-111

ISBN 80-210-4079-3

ISSN 0231-7664

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106896>

Access Date: 28. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

strukturálního a poststrukturálního pojetí estetického objektu na srovnání pražské školy a jejích pokračovatelů. Některým významným pojmům Mukařovského teorie se věnuje Bohumil Fořt (ÚČL AV ČR, MU Brno) v podnětné studii *Mukařovského struktury, části a celky*. Soustřeďuje se na strukturu literárního vývoje a sleduje její vztahy k jiným strukturám a rovněž její vztah ke struktuře konkrétního literárního díla. Ze současné situace literární vědy vychází Herta Schmidová (Universität Potsdam) v příspěvku *Poznání a zájem u Jana Mukařovského a v současné vědě o kultuře*. Sleduje terminologické proměny a důsledky plynoucí z přechodu od obratu k jazyku k obratu ke kultuře a vztah schémat a stereotypů v epistemologických základech literární vědy. Analýze fonické struktury verše se věnuje Pavel Jiráček ve studii *Úvahy o fonické linii verše, distinktivních příznacích a kognitivní vědě*.

Sborník uzavírá mimořádně věcná, přehledná a hluboce inspirativní stať Mojžíra Grygara *Slovo, písmo, text. O strukturalismu a dekonstrukci*. Text byl na kolokviu přednesen v rámci diskuse a je v něm na pozadí francouzských diskusí od 60. let 20. století pozoruhodným způsobem představeno myšlení J. Derridy, které bylo ostatně jakýmsi druhým tématem kolokvia.

Příspěvky ve sborníku *Český strukturalismus po poststrukturalismu* ukazují, že zúčastnění badatelé pozoruhodným a rozmanitým způsobem připomněli nejen závažnost esteticko-filozofického myšlení Jana Mukařovského a dalších osobností pražské školy v historické a současné perspektivě, ale také ho široce a poučeně srovnali s přístupy poststrukturálními, a tím prokázali podnětnost strukturalismu přinejmenším v oblasti poetiky a estetiky literárního díla.

Jan Zouhar

Josef Ludvík Fischer: *Listy o druhých a o sobě*, Brno: Torst 2005, 630 s.

Vydáním Fischerových *Listů* získala česká filosofická memoárová literatura (ostatně dost chudá) vynikající přírůstek. Přispělo k tomu především Fischerovo místo v dějinách české filosofie, dané jeho úctyhodným filosofickým dílem i dlouholetou bohatou činností pedagogickou, publicistickou, redakční a politickou. Za druhé obsah a povaha jeho vzpomínání v *Listech*: psaní o „druhých“ i o „sobě“ se mu prostupuje, ať píše o poměrech v české společnosti (zejména v letech mezi dvěma světovými válkami), o osobnostech, s nimiž se setkal jako gymnaziální student, posluchač filosofie, češtiny a germanistiky na pražské univerzitě, voják za první světové války, zaměstnanec vědeckých knihoven v Praze, Olomouci a Brně, docent a profesor na brněnské filosofické fakultě, funkcionář Jednoty filosofické, redaktor *Sociologické revue* a *Indexu*, při svých politických aktivitách, nebo o svých rodičích, vlastní rodině, o cílech, které si kladl ve vědecké i jiné činnosti, o tom, co ho těšilo i zklamávalo. Za třetí: Fischer vypráví o tom všem zaujatě, poutavě, s citem pro podstatné a vedlejší: v *Listech* se představuje zkušený autor filosofických traktátů, esejů, úvah i básní, autor vzdělaný, s velkým rozhledem, vtipný, kritický i sebekritický. – Jeden velký nedostatek *Listy* mají: že se vztahují pouze k první polovině Fischerova odborného života. Končí 1. říjnem roku 1938, nakonec tedy čteme o narůstajícím Fischerově znepokojení nad vývojem událostí ve světě a zejména doma v republice a o tom, čím se snažil přispět k podpoře odhodlání nepřipustit žádný zásah do suverénních práv Československa. S 30. zářím se mu spojuje vzpomínka: „Jeli jsme si prohlédnout naše opevnění, narychlo vybudovaná na jihomoravské rovině, již se vši pravděpodobností by se bral prvý německý útok... K večeru jsme se vraceli kamsi, nevím už sám kam. Vím jen, že jsme seděli v hostinci a že tam bylo veselo – do té chvíle, dokud hrdina od Zborova nepředčítal do rozhlasu zprávu o kapitulaci. Celý svět se zřítíl, zřítíl pod nohama, jen jsi padal, padal dolů, padal bez konce.“

Své *Listy* Fischer rozdělil do dvou dílů: I. Léta neklidu a hledání a II. Cesta k sobě. Tou „cestou k sobě“ rozumí také cestu ke své skladebné filosofii, k „nové filosofické syntézi, která by určila nebo snažila se určit ráz ... dalšího kulturního vývoje“, k ideovému východisku pro potřebnou – jak byl přesvědčen – reorganizaci společenského řádu. Připomeňme si proto, že základní obrysy svého „zkusmého předpokladu o utváření řádu skutečnosti“ Fischer poprvé uceleně formuloval ve studii O dvojím řádu (v *České myslí* 1930): Měl být budován na podkladě zkušenosti, s tím, že sama tato zkušenost se bere jako problém. Proti naturalistickým koncepcím, jež jsou chápou

pouze jako systém kvantitativních vztahů, redukuje kvality na kvantity apod., rozvádí pojetí skutečnosti jako neustále se vyvíjející kvalitativní rozrůzněnosti. Jednotlivé mody existence jsou navzájem neredukovatelné, jsou však spojeny vztahy, které poutají části a celek; lze proto mluvit také o jednotě a celistvosti skutečnosti. Pro všechny části je příznačné, že v rámci příslušného řádu plní určité funkce, proto úkolem funkcionální analýzy je vystihnout statické i dynamické momenty zkoumané reality; ústřední pojmy systému jsou tudíž pojmy celku, struktury a funkce. Této problematice (s jejími aspekty noetickými, ontologickými, sociologickými, etickými aj.) věnoval všechny své hlavní práce z let 1929–1933: *Budoucnost evropské kultury*, *Soustava skladebné filosofie na podkladě zkušenosti*, *Základy poznání*, *Třetí říše*. *Úvodem do současného politického stavu*, *Zrcadlo doby*. *Abeceda skoro filosofická*, *Řád kapitalistický a skladebný*, *Krise demokracie I–II*. (Po válce z nich v nových vydáních vyšly *Zrcadlo doby*, 1996 a *Krise demokracie*, 2005, italsky Torino 1977, sazba vydání připravovaného v nakladatelství Svoboda byla v roce 1969 rozmetána.) – Pracovní vypětí v těchto letech Fischerovi přivodilo duševní i fyzické vyčerpání, které mu v několika následujících letech dovolilo věnovat se jen práci pedagogické, publicistické, redakční a politické. Po válce, strávené v holandské ilegality, Fischer opět přednášel (pokud mu to politické poměry dovolovaly) na univerzitách v Brně a v Olomouci (v letech 1947–1949 byl i jejím prvním rektorem) a snažil se také pomocí dalšího studia přírodovědní a společenskovední problematiky prohloubit svůj filosofický systém. K dalším dílům svých *Listů* měl tedy Fischer hodně látky, přičemž mnohé z ní by opět souviselo s jeho střetáváním se a potýkáním s danými společenskými poměry. (O Fischerových poválečných letech na brněnské filosofické fakultě jsme psali ve *Sborníku prací Filosofické fakulty Brněnské univerzity*, B 47, 2000.)

První část svých *Listů* (o období 1894–1923) Fischer psal v letech 1955–1956, druhou dopsal v roce 1958. V ediční poznámce Jiří Opelík (edici *Listů* vzorně připravil i s pomocí Fischerových dcer Sylvy a Violy Fischerových a dalších osobností jmenovaných na s. 609) píše také o okolnostech, které před rokem 1990 bránily jejich dřívějšímu vydání, je však třeba znovu říci, že ani půl století, jež uplynulo od jejich napsání, jim neubírá – z výše naznačených důvodů – nic na jejich významu a aktuálnosti. Editor zařadil do edice také Dodatky (Fischer se snažil vyhovět alespoň některým požadavkům redaktorů nakladatelství uvažujících svého času o vydání *Listů*), obsahlou Obrazovou přílohu (s. 441–585) a Bibliografii knižních prací (ale bez upozornění, kde všude čtenář může nalézt bibliografii úplnější, a také bez zaznamenání, že samostatně, jako bibliofilský tisk, vyšla Fischerova *Poema o čase* (Filosofická fakulta Brno 1994). Jiří Opelík v ediční poznámce uvádí, kde před vydáním *Listů* byly publikovány některé výňatky z nich; odkazuje tedy i na ukázky v našem *Sborníku prací* (jejich edici připravila Fischerova manželka, dr. Jarmila Fischerová): *Základy poznání*. Kus autokritiky (B 17, 1970), *Z třicátých let* (B 36–37, 1989–1990), *Docentské začátky na brněnské filosofické fakultě* (B 39, 1992) a také ve sborníku *Hledání řádu skutečnosti*, vydaného Masarykovou univerzitou k 100. výročí narození J. L. Fischera v roce 1994.

Jiří Gabriel

Filozofia i czas przeszły. Profesorowi Czesławowi Głombikowi w 70. rocznicę urodzin, eds. B. Szotek – A. J. Noras, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2005, 544 s.

Profesor dějin filosofie na Slezské univerzitě v Katovicích Czesław Głombik (*1935) patří k badatelům známým i za hranicemi svých zemí. Je autorem několika stovek vědeckých prací, jednajících nejen o filosofii a kultuře polské, ale také německé, české a slovenské. Česká filosofická obec má jeho jméno pevně spjaté zejména s publikacemi o katolické filosofii 19. a 20. století, speciálně o počátcích, vývoji a programu novoscholastického hnutí a novotomismu. V monografiích, studiích a člancích se často a s pozoruhodným vhladem dotýká i dějin českého filosofického myšlení. – Cz. Głombik univerzitní studia absolvoval ve Varšavě (1958), doktorát získal na Jagellonské univerzitě v Krakově (1970), habilitoval se z dějin filosofie na Univerzitě Marie Curie-Sklodowské v Lublinu (1978) a profesorem byl jmenován v roce 1985.

Czesław Głombik, vědec pevně spjatý s univerzitou (řadu let vedl katedru filosofie na univerzitě v Katovicích), je i znamenitým učitelem filosofie. Na jeho seminářích, které konal každé úterý